

Отримано: 25 травня 2022 р.

Прорецензовано: 13 червня 2022 р.

Прийнято до друку: 15 червня 2022 р.

e-mail: mvi25prof@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2022-25(53)-102-109

Міщенко В. І., Науменкова С. В. Вдосконалення механізмів управління операційними ризиками банку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2022. № 25(53). С. 102–109.

УДК: 336.71

JEL-класифікація: G17, G21

ORCID-ідентифікатор: <http://orcid.org/0000-0002-8565-2686>ORCID-ідентифікатор: <http://orcid.org/0000-0001-8582-6044>**Міщенко Володимир Іванович,**

доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору цифрової економіки

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Науменкова Світлана Валентинівна,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ
ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ**

У статті досліджено механізми та методи управління операційними ризиками в українських банках. Визначено, що операційний ризик є складним комплексним видом банківських ризиків, управління яким потребує суттєвого вдосконалення. Обґрунтовано необхідність віднесення до операційних ризиків банківської діяльності репутаційних ризиків і кіберризиків.

Встановлено, що вплив операційних ризиків на результати діяльності вітчизняних банків має тенденцію до посилення. Обґрунтовано систему заходів щодо вдосконалення управління операційними ризиками. Розроблено орієнтовний перелік ключових індикаторів та вдосконалено підходи до характеристики подій операційного ризику, які можуть бути використані вітчизняними банками в практичній діяльності з метою мінімізації наслідків реалізації операційних ризиків.

Ключові слова: банк, операційний ризик, система управління, ключові індикатори, мінімізація ризику.

Volodymyr Mishchenko,

Doctor of Economics, Professor,

Head of the Sector of Digital Economy

Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine

Svitlana Naumenkova,

Doctor of Economics, Professor,

Professor at the Department of Finance

Taras Shevchenko National University of Kyiv

BANK'S OPERATIONAL RISK MANAGEMENT MECHANISMS IMPROVEMENT

The article examines the mechanisms and methods of operational risk management in Ukrainian banks. It is determined that operational risk is a complex type of banking risk, and the peculiarity of its implementation is that it is inherent in all banking processes, products, business lines and activities and has an unpredictable nature. It is proved that the improvement of operational risk management contributes to the sustainable functioning of banks and the stability of the entire banking system.

The main principles of the bank's operational risk management system formation and functioning are determined, which include: objectivity and regularity of risk identification and assessment; timeliness of their detection and evaluation; complexity; structured management; proportionality; delimitation of control functions and operational activities; independence of individual governing bodies; confidentiality; transparency and efficiency.

Given the complex and dynamic nature of operational risks, as well as the active digitalization of the banking business, it is recommended that operational risks include reputational risks, information risks and cyber risks.

Based on the calculations, it is established that the impact of operational risks on the performance of domestic banks tends to increase, the leveling of which requires the development of new management mechanisms through the creation and effective operation of operational risk management.

A system of measures to improve operational risk management based on the use of the «three lines of protection», which includes classification, identification, measurement, monitoring, control and reporting of operational risks, as well as assessment of economic and social consequences of risk events.

The main methods of operational risk management are identified and it is proved that the key direction of their use should be preventive measures to avoid or minimize the economic consequences of risks, and coverage of losses arising from their implementation should be provided by specially formed reserves of internal capital.

An indicative list of key indicators has been developed and approaches to characterizing operational risk events that can be used by domestic banks in practice to minimize the consequences of operational risks have been improved.

Keywords: bank, operational risk, management system, key indicators, risk minimization.

Постановка проблеми. Операційні ризики є найбільш динамічними видами ризиків банківської діяльності, оскільки вони дуже чутливо реагують на технічні, технологічні, організаційні та управлінські зміни в банківському бізнесі. Особливість їх прояву та реалізації, на відміну від інших видів ризику банківської діяльності, полягає в тому, що вони притаманні всім банківським процесам, продуктам, бізнес-лініям і напрямам діяльності та мають комплексний і непрогнозований характер. На практиці виникнення подій, що призводять до операційних ризиків, здебільшого, неможливо прогнозувати, а самі ризики дуже складно виявити, ідентифікувати, точно виміряти та кількісно оцінити збитки і втрати банків від їх реалізації.

Не дивлячись на значний вплив операційних ризиків на результати банківської діяльності, на практиці їм приділяється ще недостатня увага. У зв'язку з цим питання вдосконалення управління операційними ризиками є актуальними, а їх вирішення сприятиме забезпеченню стійкого функціонування банків і стабільності всієї банківської системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі дослідженню питань управління операційними ризиками в банках приділяється недостатньо уваги. Можна виокремити лише окремі наукові праці Л. Л. Анісімової [21], В. В. Жупанина [2], Г. Т. Карчевої [3], В. В. Крилової [4], В. Л. Кротюка [5], С. В. Міщенко [10; 11], М. В. Ніконові [6], Є. О. Тіщенко [19], О. А. Шаповала [20], Н. П. Шульги [21] та деяких інших.

Зважаючи на недостатню увагу з боку науковців і практиків до управління операційними ризиками в банках, подальшого дослідження потребують питання класифікації, ідентифікації, вимірювання операційних ризиків та оцінки наслідків їх реалізації з метою запровадження дієвих систем і механізмів управління ними.

Мета дослідження: проаналізувати процес управління операційними ризиками у вітчизняних банках та обґрунтувати головні напрями підвищення його ефективності.

Виклад основного матеріалу. За своєю економічною природою та характером реалізації операційні ризики є складним комплексним видом ризиків, які пов'язані з широким спектром напрямів діяльності банку, його продуктів, послуг і процесів, функціонуванням технічних засобів і комунікаційних мереж, роботою працівників, характером взаємодії з клієнтами і постачальниками, а також впливом непередбачуваних зовнішніх факторів, що може призвести до прямих або непрямих збитків і зменшення внутрішнього капіталу банку [7, с. 44; 19, с. 92]. Наприклад, О. А. Шаповал вважає, що через складність операційних ризиків і недостатність інструментарію для їх оцінки точність розрахунків потенційних втрат є значно нижчою, ніж для інших видів банківських ризиків, оскільки використовуються статистичні дані, що характеризують збитки в минулих періодах [20, с. 44].

Європейський центральний банк розглядає операційні ризики як негативні фінансові, професійні, технічні або репутаційні наслідки, що виникли в результаті неадекватних чи помилкових внутрішніх дій щодо вироблення стратегії, організації управління в банку, процесів, персоналу, функціонування технічних і технологічних систем або зовнішніх подій [22].

Базельський комітет з банківського нагляду розглядає операційний ризик як ймовірність виникнення збитків у результаті неадекватних чи помилкових внутрішніх процесів, неналежного корпоративного управління, помилкових чи навмисних дій співробітників банку, неадекватного функціонування інформаційних систем або впливу зовнішніх подій та відносить до його різновидів юридичний і репутаційний ризики [25].

Відповідно до «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», затвердженого Національним банком України, під операційним ризиком розуміють ймовірність виникнення збитків, додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок недоліків або помилок в організації внутрішніх процесів, навмисних або ненавмисних дій працівників банку або інших осіб, збоїв у роботі інформаційних систем або внаслідок впливу зовнішніх факторів [17].

При цьому принципово важливе значення має той факт, що збитки, які виникають у результаті реалізації подій операційного ризику, можуть мати негативний вплив не лише на надходження, а й на капітал банку [8, с. 8; 10, с. 59].

Проведений на основі використання базового індикативного підходу аналіз рівня операційних ризиків у банківській системі України в 2018–2021 рр. свідчить про те, що упродовж аналізованого періоду він

суттєво підвищився. Якщо в 2018 р. для покриття збитків вітчизняних банків від операційних ризиків необхідне було резервування капіталу в сумі 16,91 млрд грн, то в 2021 р. ця сума зросла на 9,43 млрд грн., або на 55,8 %. І хоча використання трирічної середньої ковзної величини (відповідно до вимог Базельського комітету з банківського нагляду) дещо зменшує потребу в резервуванні капіталу для покриття втрат від операційних ризиків, сума необхідних резервів залишається дуже значною (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок обсягів внутрішнього капіталу, необхідного банкам України для покриття операційних ризиків у 2018–2021 рр., млрд грн

Показники	2018	2019	2020	2021
1. Процентний дохід	140,80	152,95	147,74	168,75
2. Процентні витрати	67,76	74,06	62,90	51,10
3. Чистий процентний дохід	73,04	78,91	84,84	117,65
4. Комісійні доходи	50,97	62,06	70,64	93,16
5. Комісійні витрати	13,16	18,10	24,13	35,19
6. Чистий комісійний дохід	37,81	43,96	46,51	57,97
7. Торговельний дохід	1,85	16,22	21,51	-0,08
8. Інші операційні доходи	8,59	8,15	6,81	7,49
9. Інші операційні витрати	16,80	11,79	16,41	18,25
10. Чисті інші операційні доходи	-8,21	-3,64	-9,60	-10,76
11. Усього чисті доходи (3 + 6 + 7 + 10)	104,49	135,45	143,26	164,78
12. Чисті доходи, що включаються до розрахунку операційних ризиків	112,70	139,09	152,86	175,62
13. Розрахункова річна сума капіталу для покриття операційних ризиків (12 x 0,15)	16,91	20,86	22,93	26,34
14. Ковзне середнє значення потреби в капіталі для покриття операційних ризиків (за 3 роки)	–	–	20,23	23,38

Джерело: розраховано авторами на основі [1].

На наш погляд, одержані результати свідчать про наявність негативної тенденції у функціонуванні вітчизняної банківської системи, а необхідність її подолання потребує суттєвого вдосконалення методів та інструментів управління операційними ризиками.

З метою належної організації управління операційними ризиками та відповідно до масштабу своєї діяльності, обраної бізнес-моделі, характеру здійснюваних операцій тощо кожен банк зобов'язаний розробити власну систему управління операційними ризиками, яка являє собою сукупність прийнятих політик, принципів, правил і методів, що дозволяють адекватно ідентифікувати ризики, провести їх якісну та кількісну оцінку, здійснити моніторинг і звітування, а також забезпечити зниження рівня впливу на результати банківської діяльності та розрахувати обсяг внутрішнього капіталу, необхідного для покриття втрат і збитків [6, с. 74; 14, с. 64].

При цьому важливо зазначити, що, відповідно до «Принципів належного управління операційним ризиком» Базельського комітету з банківського нагляду, система управління операційними ризиками повинна бути органічно поєднана із загальною системою управління ризиками в банку та передбачати наявність певних структурних підрозділів, інструкцій, положень, процедур, інструментів та культури управління ризиками, які повинні періодично переглядатися та оновлюватися [25].

Головними принципами формування та функціонування системи управління операційними ризиками в комерційному банку повинні бути: об'єктивність і регулярність ідентифікації та оцінки ризиків; своєчасність їх виявлення та якісної оцінки; комплексність; структурованість управління; пропорційність; розмежування функцій контролю та операційної діяльності; незалежність окремих органів управління; конфіденційність; прозорість та ефективність [9, с. 28; 13, с. 18; 15, с. 188].

Відповідальність за створення системи управління операційними ризиками покладається на керівництво банку, а контроль за ефективністю її функціонування здійснюють уповноважені працівники Національного банку України шляхом проведення регулярних перевірок, нагляду та аналізу показників діяльності банку, його внутрішніх документів, контролю процесів і операцій, оцінки рівня, інтенсивності та характеру взаємодії органів управління банком між собою тощо.

Базельський комітет з банківського нагляду, відповідно до Принципу 5 «Принципів належного управління операційним ризиком», рекомендує комерційним банкам у складі загального комітету з управління ризиками створювати комітет з управління операційними ризиками [25]. Однак в Україні станом на 01.01.2022 р. такі комітети функціонували лише в дев'яти найбільших банках, що, на наш погляд, свідчить про недостатню увагу керівництва вітчизняних банків до питань управління операційними ризиками.

На практиці процес управління операційними ризиками розпочинається із аналізу карти бізнес-процесів банку та визначення і характеристики подій, які можуть призвести до виникнення операційних ризиків, на підставі чого формується їх детальний реєстр [21, с. 32]. До основних подій, які потенційно можуть наражати банк на операційні ризики, слід віднести внутрішнє шахрайство, неправомірну та несанкціоновану діяльність, зовнішнє шахрайство, порушення безпеки функціонування інформаційно-комунікаційних систем, недоліки в управлінні персоналом, кіберзагрози, порушення норм ділової практики, навмисне або невмисне пошкодження чи знищення активів, неякісне виконання платіжних операцій та управління банківськими процесами тощо (табл. 2).

Таблиця 2

Види та характеристика подій операційного ризику

Подія	Характеристика події
Внутрішнє шахрайство, несанкціонована діяльність	Навмисно не відображені або незаконні операції, шахрайство, крадіжка, вимагання, привласнення або навмисне знищення активів, заволодіння коштами за підробленими документами, порушення податкового законодавства, порушення норм законодавства або внутрішніх документів співробітниками банку.
Зовнішнє шахрайство, порушення безпеки інформаційно-комунікаційних систем, кіберзагрози	Крадіжка, вимагання, підроблення документів з метою заволодіння коштами або майном, атаки на інформаційні системи та порушення їх роботи, поширення шкідливого програмного забезпечення, порушення норм законодавства або внутрішніх документів зовнішніми особами.
Управління персоналом та охорона праці	Порушення трудового законодавства, виробничі травми працівників, порушення законодавства з питань охорони праці, неналежним чином оформлені трудові відносини з працівниками, неналежна організація безпеки працівників банку та клієнтів.
Клієнти, продукти та норми ділової практики	Порушення фідуціарних обов'язків, надання клієнтам неякісних рекомендацій, неповної інформації, нав'язування продуктів, неправомірне стягування комісій, неналежне здійснення операцій та використання конфіденційної інформації, здійснення операцій без ліцензії, невиконання вимог щодо ідентифікації клієнтів, недоліки продуктів, помилки в ціноутворенні, перевищення лімітів ризику на одного клієнта, легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, недбале ставлення до виконання обов'язків.
Пошкодження або знищення активів	Природні стихійні лиха, техногенні катастрофи, військові конфлікти, вандалізм та інші надзвичайні ситуації.
Унеможливлення функціонування систем	Збої в роботі інженерної інфраструктури, технічних засобів, програмного забезпечення, телекомунікаційних систем, кібератаки або інші форми несанкціонованого втручання в роботу систем.
Неякісне виконання платіжних операцій та управління процесами	Помилки в процесі підготовки та виконання операцій, при введенні та зберіганні даних, бухгалтерські помилки, неналежне управління рахунками, неналежний моніторинг та звітування, відсутність дозволів клієнтів на оброблення даних, неповна документація про клієнтів, неавторизований доступ до рахунків, невиконання або неналежне виконання контрагентами та постачальниками своїх зобов'язань, конфлікти з контрагентами та постачальниками.

Джерело: розроблено авторами на основі [12, с. 81; 17; 19, с. 63; 20, с. 44].

Для виявлення та вимірювання операційних ризиків банки використовують бази даних внутрішніх подій, результати перевірок та дані аудиторських висновків, експертні висновки ризик-менеджерів і керівників банків, результати самооцінки працівників банку, сценарний аналіз, встановлені значення показників KRI тощо.

З метою більш повного виявлення та якісної оцінки операційних ризиків банкам доцільно використовувати додаткові інструменти, зокрема, такі як: 1) формування бази та аналіз даних, що стосуються специфічних зовнішніх подій, які можуть наражати на ризики; 2) вимірювання ризиків та оцінка потенційних збитків на основі використання математичних моделей; 3) аналіз карт бізнес-процесів для виявлення найбільш вразливих до ризиків операцій, процесів, продуктів або напрямів діяльності; 4) порівняльний аналіз ефективності використання окремих інструментів виявлення, ідентифікації та оцінки ризиків [3, с. 164].

При цьому варто зазначити, що база даних банку щодо внутрішніх подій операційних ризиків обов'язково повинна містити таку інформацію: дата (час) виникнення, виявлення, реєстрації ризикової події та обліку ефекту від її реалізації (збитки, штрафи, компенсації, втрати, недержані доходи, формування необхідних резервів); перелік підрозділів, в яких сталася та виявлена ризикова подія, а також які відповідають за її дослідження та управління; детальний опис і визначення причини виникнення події; оцінка можливості впливу виявленої події на інші види банківських ризиків.

Усі події, які можуть спричинити виникнення операційних ризиків, поділяють на певні категорії, наприклад, за ймовірністю настання події, за ймовірністю рівня ризику в разі її реалізації, за рівнем втрат

тощо. В окремих випадках цим класифікаційним категоріям можуть присвоюватися кількісні значення.

Визначення головних чинників виникнення банківських операційних ризиків, аналіз особливостей, що обумовлюють їх реалізацію, а також характер і рівень втрат, дозволяють виокремити кілька їх підвидів, зокрема: ризик персоналу; ризик процесів; ризик продуктів; ризик клієнтів; ризик контрагентів; інформаційний ризик; зовнішній ризик; кіберризик; ризик непередбачуваних обставин та інші. Варто також зазначити, що сучасний етап організації процесу управління операційними ризиками в банках характеризується трансформацією та суттєвим посиленням ризиків, які пов'язані з цифровізацією банківської діяльності та використанням інноваційних технологій, процесів, продуктів і послуг, що потребує нових методів і підходів до управління ними на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [16, с. 28; 19, с. 94; 24, с. 196].

У практичній діяльності вітчизняних банків управління операційними ризиками відбувається на основі використання ієрархічної «моделі трьох ліній захисту» [17].

До першої лінії захисту включаються бізнес-підрозділи та підрозділи підтримки комерційного банку, які відповідають за виявлення, оцінювання та вимірювання ризиків, а також за звітування та вжиття заходів щодо мінімізації їх впливу на банківську діяльність. Відповідальними за внутрішній контроль операційних ризиків призначаються ризик-координатори.

До другої лінії захисту належить безпосередньо підрозділ з управління ризиками, який організує та здійснює заходи щодо управління операційними ризиками.

До третьої лінії захисту належить підрозділ внутрішнього аудиту банку, який контролює та здійснює оцінку ефективності діяльності підрозділів, що включені до першої та другої ліній захисту.

Відповідно до Принципів Базельського комітету з банківського нагляду щодо належного управління операційними ризиками, для кожного виду ризику банки повинні розробити набір ключових індикаторів (KRI), які характеризують рівень впливу окремих факторів ризику на певний вид (процес, продукт) банківської діяльності, його зміну в часі та дають можливість більш ефективно здійснювати аналіз і моніторинг операційних подій. Встановлення кількісних граничних значень індикаторів KRI дозволяє банку заздалегідь виявити потенційний вплив окремих операційних ризиків і вжити своєчасних заходів щодо його мінімізації.

Проведене дослідження дозволило розробити орієнтовний перелік ключових індикаторів для окремих видів операційних ризиків, які можуть бути використані вітчизняними банками в практичній діяльності (табл. 3).

З метою визначення потенційних втрат у разі реалізації значних несприятливих подій у своїй діяльності або на фінансовому ринку країни загалом банки зобов'язані щорічно здійснювати стрес-тестування операційних ризиків. Для проведення таких стрес-тестів більшість вітчизняних банків використовують метод сценарного аналізу, який ґрунтується на судженнях працівників підрозділів, що включені до першої лінії захисту, та фахівців підрозділу з управління ризиками щодо можливих змін у подіях ризику, ймовірності його реалізації, потенційних обсягів втрат тощо. Метод математичного моделювання використовується для стрес-тестування значно рідше через відсутність у банках надійних статистичних даних за відносно тривалий період часу.

До основних методів управління операційними ризиками, відповідно до рекомендацій Національного банку України, належать такі: уникнення, прийняття, передавання та пом'якшення ризиків [17]. Однак, головним напрямом управління операційними ризиками повинно бути використання превентивних заходів, що дозволяють уникнути або мінімізувати їх дію та економічні наслідки, а покриття збитків, що виникають у результаті реалізації таких ризиків, повинно здійснюватися за рахунок спеціально сформованих резервів внутрішнього капіталу банку [11, с. 92].

З метою визначення необхідного обсягу резерву внутрішнього капіталу банку для покриття збитків і втрат від операційних ризиків Базельський комітет з банківського нагляду пропонує використовувати базовий індикативний підхід, стандартизований підхід або «просунуті» підходи [4, с. 9; 5, с. 7]. У сучасних умовах більшість вітчизняних банків віддають перевагу використанню базового індикативного підходу. При використанні стандартизованого підходу банки повинні визначати додаткову потребу в капіталі за кожною бізнес-лінією своєї діяльності, до яких в Україні віднесені такі: корпоративне фінансування, торгівля та продаж, роздрібний бізнес, корпоративний бізнес, платежі та розрахунки, агентські послуги, управління активами, брокерські послуги роздрібним клієнтам, операції банку для власних потреб [17].

Таблиця 3

Орієнтовний перелік ключових індикаторів операційних ризиків у банку

Підвид ризику	Ключові індикатори операційних ризиків
Ризик операцій та процесів	Частка нездійснених та неналежно здійснених операцій; Кількість помилок в реквізитах платежів; Кількість затримок при виконанні операцій; Кількість випадків фальсифікацій документів; Кількість претензій клієнтів; Кількість випадків некоректної поведінки контрагентів і постачальників; Сума і частка підтверджених втрат при здійсненні операцій та процесів; Сума сплачених штрафів у відсотках до операційного доходу.
Ризик персоналу	Рівень плинності кадрів; Кількість випадків некоректних, недбалих дій або шахрайства персоналу; Кількість операцій, здійснених без дозволу; Кількість дисциплінарних стягнень на працівників; Сума витрат на безпеку персоналу та охорону праці; Кількість проведених навчальних заходів.
Зовнішній ризик через форс-мажорні обставини	Кількість стихійних лих, техногенних катастроф або інших подій, що завдали збитки; Кількість випадків пошкодження майна або втрати активів; Сума втрат від пошкодження майна або втрати активів.
Інформаційний ризик	Кількість збоїв у роботі інженерної інфраструктури та технічних засобів; Кількість випадків втрати даних; Частка неправильно переданих даних; Рівень напруженості трафіку ІТ-системи; Кількість збоїв у роботі ІТ-системи; Час непрацездатності технічних засобів та ІТ-системи; Середня тривалість реакції на технічний збій; Середня тривалість відновлення роботи ІТ-системи.
Кіберризик	Кількість випадків несанкціонованого доступу до програм і ресурсів банку з використанням шкідливого програмного забезпечення; Види кібератак; Види використаних шкідливих програм і засобів проникнення; Періодичність оновлення програмного забезпечення; Сума битків у результаті успішних кібератак.
Ризик продуктів	Кількість випадків порушення фідучіарних обов'язків; Кількість випадків надання клієнтам неякісних рекомендацій, неповної інформації, нав'язування продуктів; Кількість випадків неправомірного стягування комісій; Кількість помилок при ціноутворенні; Кількість випадків порушення лімітів ризику на одного клієнта.

Джерело: розроблено авторами на основі [2, с. 10; 3, с. 168–169; 18, с. 117; 19, с. 94].

У перспективі, в міру посилення чутливості банківської діяльності до ризиків, при розрахунках додаткових потреб у внутрішньому капіталі для покриття збитків від реалізації операційних ризиків вітчизняні банки повинні перейти до використання «просунутого» підходу, який передбачає часткове покриття втрат шляхом страхування ризиків, що може зменшити потреби в додатковому резервуванні капіталу [3, с. 171].

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити, що операційний ризик є складним комплексним видом банківських ризиків, управління яким потребує суттєвого вдосконалення. Зважаючи на комплексний та динамічний характер операційних ризиків, а також на активну цифровізацію банківського бізнесу, до їх складу сьогодні доцільно включати репутаційні ризики та кіберризики.

Аналіз впливу операційних ризиків на результати діяльності вітчизняних банків дозволив виявити тенденцію до їх посилення, нівелювання якої потребує розроблення нових методів і механізмів управління на основі створення та забезпечення ефективного функціонування системи управління операційними ризиками.

Розроблений у статті орієнтовний перелік ключових індикаторів та запропоновані підходи до характеристики подій операційного ризику можуть бути використані вітчизняними банками в практичній діяльності з метою мінімізації наслідків реалізації операційних ризиків у банківській системі України та підвищенню рівня її фінансової стійкості.

Література:

1. Доходи та витрати банків України. Сайт НБУ. 2022. URL: <https://new.bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 22.05.2022).

- NBU. (2022). Dokhody ta vytraty bankiv Ukrainy [Income and expenses of Ukrainian banks]. NBU website. 2022. Available at: <https://new.bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (2022, May, 20) [in Ukrainian]
2. Жупанин В. Проблеми збалансованості внутрішніх заощаджень та зовнішніх запозичень банків в умовах нестабільності фінансових ринків. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 7. С. 8–12.
- Zhupanyn V. (2008). Problemy zbalansovanosti vnutrishnikh zaoshchadzen ta zovnishnikh zapozychen bankiv v umovakh nestabilnosti finansovykh rynkiv [Problems of balancing domestic savings and external borrowings of banks in conditions of instability of financial markets]. *Visnyk natsionalnoho banku Ukrainy [Bulletin of the National Bank of Ukraine]*. 7, 8–12 [in Ukrainian]
3. Карчева Г. Т. та ін. Механізми забезпечення ефективності та конкурентоспроможності банківської системи та економіки України : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук Г. Т. Карчевої. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. 311 с.
- Karcheva G.T. et al. (2019). Mekhanizm zabezpechennja efektyvnosti ta kokurentospromozhnosti bankivskoi systemy ta ekonomiky Ukrainy [Mechanisms for ensuring the efficiency and competitiveness of the banking system and the economy of Ukraine]: monograph / zag. ed. dr. escon. sciences G.T. Karcheva. Kyiv: State University «University of Banking» [in Ukrainian]
4. Крилова В. В., Швець Є. А. Еволюція банківського нагляду: європейський досвід. *Вісник Національного банку України*. 2007. № 7. С. 5–11.
- Krylova V.V., Shvets E.A. (2007). Evolyutsija bankivskoho nahljadu: evropeyskyi dosvid [Evolution of banking supervision: European experience]. *Visnyk natsionalnoho banku Ukrainy [Bulletin of the National Bank of Ukraine]*. 7, 5–11 [in Ukrainian]
5. Кротюк В. Еволюція підходів до оцінки капіталу в Базельських угодах. *Банківська справа*. 2005. № 4. С. 3–9.
- Krotyuk V. (2005). Evolyutsija pidkhodiv do otsinky kapitaly v Bazel'skykh uhodakh [Evolution of approaches to capital valuation in the Basel Agreements]. *Bankivska sprava [Banking]*. 4, 3–9 [in Ukrainian]
6. Міщенко В. І., Крилова В. В., Ніконова М. В., Малококов В. П., Куліков С. Г. Санаційний банк – «брідж-банк» як механізм роботи з нежиттєздатними банками : монографія. Центр наукових досліджень Національного банку України. Київ : УБС НБУ, 2011. 119 с.
- Mishchenko V.I., Krylova V.V., Nikonova M.V., Malyukov V.P., Kulikov S.H. (2011). Sanatsiynyi bank – «bridge-bank» yak mekhanizm roboty z nezhyttezdatnyu bankamy [Rehabilitation Bank – «bridge-bank» as a mechanism for working with non-viable banks]. Center for Scientific Research of the National Bank of Ukraine. Kyiv: UBS NBU [in Ukrainian]
7. Міщенко В. І., Міщенко С. В. Стратегічні підходи до управління ризиками функціонування нежиттєздатних банків і обслуговування проблемних активів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. № 10. С. 40–46.
- Mishchenko V.I., Mishchenko S.V. (2014). Stratehichni pidkhody do upravlinnja ryzykamy funtsionuvannja nezhyttezdatnykh bankiv i obsluhovuvannya problemnykh aktyviv [Strategic approaches to risk management of functioning of non-viable banks and servicing of distressed assets]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika [Bulletin Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics]*. 10, 40–46 [in Ukrainian]
8. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Сучасні проблеми капіталізації банківської системи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2013. № 2. С. 3–11.
- Mishchenko V.I., Naumenkova S.V. (2013). Suchasni problem kapitalizatsii bankivskoi systmy [Modern problems of capitalization of the banking system]. *Finansovo-kredytna dijalnist: problemy teorii ta praktyky [Financial and credit activities: problems of theory and practice]*. 2, 3–11 [in Ukrainian]
9. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку. *Фінанси України*. 2016. № 5. С. 7–33.
- Mishchenko V.I., Naumenkova S.V. (2016). Bankivska systema Ukrainy: problem stanovlennja ta rozvytku [Banking system of Ukraine: problems of formation and development]. *Finansy Ukrainy [Finance of Ukraine]*. 5, 7–33 [in Ukrainian]
10. Міщенко С. Сутність економічного капіталу та його роль у забезпеченні фінансової стійкості банку. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 1. С. 58–64.
- Mishchenko S. (2008). Sutnist ekonomichnoho kapitalu banku ta yoho rol u zabezpechenni finansovoi atytkosti banku [The essence of economic capital and its role in ensuring the financial stability of the bank]. *Visnyk natsionalnoho banku Ukrainy [Bulletin of the National Bank of Ukraine]*. 1, 58–64 [in Ukrainian]
11. Міщенко С. Удосконалення управління економічним капіталом банку з урахуванням ризику ліквідності. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2008. № 3. С. 90–93.
- Mishchenko S. (2008). Udoskonalennja upravlinnja ekonomichnym kapitalom banku z urakhuvannyam ryzyku likvidnosti [Improving the management of the bank's economic capital taking into account liquidity risk]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy [Bulletin of the University of Banking of the National Bank of Ukraine]*. 3, 90–93 [in Ukrainian]
12. Міщенко С. В. Проблеми забезпечення ліквідності банків на основі використання механізмів рефінансування. *Фінанси України*. 2009. № 7. С. 75–88.
- Mishchenko S.V. (2009). Problemy zabezpechennja likvidnosti bankiv na osnovi vykorystannja mekhanismiv refinansuvannja [Problems of ensuring the liquidity of banks on the basis of the use of refinancing mechanisms]. *Finansy Ukrainy [Finance of Ukraine]*. 7, 75–88 [in Ukrainian]

13. Науменкова С. В. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності позичальника. *Вісник Національного банку України*. 2005. № 7. С. 14–21.
- Naumenkova S.V. (2005). Otsinka vplyvu haluzevoi prynalozhnosti na riven perspektyvnoi platospromozhnosti pozychalnyka [Assessment of the impact of industry affiliation on the level of perspective solvency of the borrower]. *Visnyk natsionalnoho banku Ukrainy* [Bulletin of the National Bank of Ukraine]. 7, 14–21 [in Ukrainian]
14. Науменкова С. В. Підходи до вибору інструментів захисту від системних ризиків. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. № 1. С. 60–70.
- Naumenkova S.V. (2017). Pidkhody do vyboru instrumentiv zakhystu vid systemnykh ryzykiv [Approaches to choosing tools to protect against systemic risks]. *Finansovo-kredytna dijalnist: problemy teorii ta praktyky* [Financial and credit activities: problems of theory and practice]. 1, 60–70 [in Ukrainian]
15. Науменкова С. В., Міщенко В. І. Поняття системного ризику та підходи до визначення системно значущих банків. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Львів : НАН України. Ін-т регіональних досліджень 2014. Вип. 1 (105). С. 186–196.
- Naumenkova S.V., Mishchenko V.I. (2014). Ponjattja systemnoho ryzyku ta pidkhody do vyznachennja systemno znachushchykh bankiv [The concept of systemic risk and approaches to the definition of systemically significant banks]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy* [Socio-economic problems of the modern period of Ukraine]. L'viv: NAS of Ukraine. Institute of Regional Studies, 1 (105), 186–196 [in Ukrainian]
16. Науменкова С., Міщенко С. Особливості формування сучасної моделі фінансової системи. *Вісник Національного банку України*. 2006. № 11. С. 26–31.
- Naumenkova S., Mishchenko S. (2006). Osoblyvosti formuvannja suchasnoi modeli finansovoi systemy [Especially the form of the whole model of the financial system]. *Visnyk natsionalnoho banku Ukrainy* [Bulletin of the National Bank of Ukraine]. 11, 26–31 [in Ukrainian]
17. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. Постанова Правління НБУ від 11.06.2018 №64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 22.05.2022).
- NBU. (2018). Polozhennja pro orhanizatsiyu systemy upravlinnja ryzykamy v bankakh Ukrainy ta bankivskykh hrupakh. [Regulations on the organization of the risk management system in banks of Ukraine and banking groups]. *Postanova Pravlinnja NBU vid 11.06.2018 №64*. [Resolution of the Board of the NBU of 11.06.2018. №64]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (2022, May, 22) [in Ukrainian]
18. Ряховская А. Н. и др. Современные подходы к управлению устойчивостью бизнеса : монография / под ред. д.э.н., проф. А. Н. Ряховской. Москва : Финансовый университет, 2012. 280 с.
- Rjahovskaja, A.N. et al. (2012). *Sovremennye podhody k upravleniju ustoychivoctu biznesu: monografija* [Modern approaches to the management of the sustainability of the business] Moscow: Financial University [in Russian]
19. Тіщенко Є. Управління операційними ризиками. *Фінансовий простір*. 2017. № 4 (28). С. 91–96.
- Tishchenko E. (2017). Upravlinnja operatsiynomu ryzykamy [Management of operational risks]. *Finansovyj prostir* [Financial space]. 4 (28), 91–96 [in Ukrainian]
20. Шаповал О. А. Система управління ризиком споживчого кредитування. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії*. 2013. № 2 (15). С. 40–50.
- Shapoval O.A. (2013). Systema upravlinnja ryzykamy spozhyvchoho kredytuvannja [Consumer credit risk management system]. *Finansovo-kredytna dijalnist: problemy teorii* [Financial and credit activities: problems of theory]. 2 (15), 40–50 [in Ukrainian]
21. Шульга Н. П. та ін. Інтегрована система управління ризиками банку : монографія / за ред. Н. П. Шульги. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 440 с.
- Shulha N.P. et al. (2018). *Intehrovana systema upravlinnja ryzykamy banku* [Integrated bank risk management system]: monograph; for ed. N.P. Shulga. Kyiv: Kyiv. National. trade.-ekon. un-t [in Ukrainian]
22. European Central Bank Glossary. ECB. 2022. URL: <http://www.ecb.europa.eu/home/glossary> (дата звернення: 09.05.2022).
- ECB. (2022). European Central Bank Glossary. ECB. 2022. Available at: <http://www.ecb.europa.eu/home/glossary> (2022, May, 09)
23. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. Basel Committee on Banking Supervision. June 2006. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf> (дата звернення: 14.05.2022).
- BCBS. (2006). International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. Basel Committee on Banking Supervision. June 2006. Available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf> (2022, May, 14)
24. Mishchenko S., Naumenkova S., Mishchenko V., Dorofeiev D. Innovation risk management in financial institutions. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. Vol. 18. Is. 1. P. 190-202.
- Mishchenko S., Naumenkova S., Mishchenko V., Dorofeiev D. (2021). Innovation risk management in financial institutions. *Investment Management and Financial Innovations*. 18, 1, 190-202.
25. Principles for the Sound Management of Operational Risk. Basel Committee on Banking Supervision. June 2011. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs195.pdf> (дата звернення: 12.05.2022).
- BCBS. (2011). Principles for the Sound Management of Operational Risk. Basel Committee on Banking Supervision. June 2011. Available at: <https://www.bis.org/publ/bcbs195.pdf> (2022, May, 12)